

ОТРИМАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ З ЄС ЯК АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток економік країн ЄС досягає досить високих показників, що знаходить своє відображення в тому числі й у рівні життя населення провідних європейських країн, наявних можливостях саморозвитку та стабільності в усіх витікаючих з економіки секторах. Такий результат став реальністю зокрема завдяки ефективній організації діяльності як на глобальному (централізованому), так і на локальному (регіональному) рівнях.

Доволі тривалий, проте планоірний процес еволюції провідних державних сфер сприяв формуванню та виокремленню комплексу європейських стандартів, на яких, власне, базуються зараз усі ефективні системи управління державами світу, їх імплементація в український простір сприятиме формуванню якісно нових, інноваційних національних економічних перспектив. Але таке формування, на нашу думку, можливе в тому числі завдяки комплексній фінансовій допомозі партнерів з ЄС, а також створенню ефективної стратегії освоєння таких кредитних коштів українською стороною. Однак сьогодні такий механізм в необхідному вигляді відсутній, а тому дослідження і наукові напрацювання з цієї теми є важливими й актуальними.

Ключові слова: *євроінтеграція, європейські стандарти, фінансова допомога, транс'європейська кооперація, економіка, економічні перспективи.*

Relevance of research. The current development of the EU economies is quite high, which is reflected in the living standards of leading European countries, the opportunities for self-development and stability, in all sectors arising from the economy. This result has become a reality in particular due to the effective organization of activities at both the global (centralized) and local (regional) levels.

Quite a long but systematic process of evolution of leading public spheres has contributed to the formation and separation of European standards, on which, in fact, are based all effective systems of governance, and their implementation in Ukraine will contribute to the formation of new, innovative national economic prospects. But such a formation, in our opinion, is possible in part through the provision of comprehensive financial assistance to EU partners, as well as the creation of an effective strategy for

the development and selection of such loans by Ukraine, but at present, such a mechanism is not necessary. and scientific developments on this topic are important and necessary to study.

The purpose of the work is to investigate the real situation, features, advantages and disadvantages of existing EU financial assistance strategies, as well as mechanisms for further obtaining and forming national economic prospects for Ukraine as a party in need of such assistance.

Achieving this goal involved solving the following main tasks:

1) to study the process of providing financial assistance by the European Union to non-EU countries;

2) identify trends in obtaining such funding in view of the current state of trans-European cooperation on the continent;

3) determine the peculiarities of receiving and distributing such funds in accordance with current international law;

4) to form a holistic view of the advantages and disadvantages of receiving financial assistance to Ukraine from the European Union.

Source base – modern legislative texts (texts of Agreements, international acts, cooperation agreements with the European Union. Source base – modern legislative texts (texts of Agreements, international acts, cooperation agreements with the European Union).

The purpose and objectives of the research methods were determined: the basic method was the method of theoretical research and the method of comparison to understand and compare the texts of selected legal acts with implemented in the practical plane aspects of providing and receiving financial assistance. Structure of work. The work consists of an Abstract, two sections, conclusions and a list of sources used (4 items). The full volume of the work is 12 pages.

***Key words:** European integration, European standards, financial support, trans European cooperation, economics, economic prospects.*

Загальна характеристика надання та отримання фінансової допомоги ЄС. Варто зазначити, що підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС стало не лише яскравим, а й наочно практичним аспектом реалізації прагнень країни бути частиною європейської спільноти, зокрема й шляхом економічної інтеграції. Зобов'язання України в рамках зазначеної Угоди є чітко визначеним шляхом реформування країни, закріпленим у міжнародному договорі. ЄС в свою чергу надає Україні підтримку за різними програмами, що передбачає використання європейських механізмів, у тому числі технічної та бюджетної підтримки, безпосередньо фінансової допомоги.

Фінансування ЄС передбачає надання коштів за багаторівневою системою, що здійснюється залежно від членства та потреб відповідної країни. Серед фінан-

сових інструментів такої допомоги варто виокремити структурні та інвестиційні фонди Європейського Союзу. Також існують й інші програми надання фінансової допомоги, що передбачають таке фінансування не лише для членів Союзу, а й інших країн, яким це необхідно. До таких належать: політика сусідства, партнерства та інші різноманітні транскордонні програми.

Програмами ЄС передбачається надання коштів шляхом реакції на запит уряду певної країни. Вагомою причиною такого запиту визнаються зокрема несприятливі ситуації. Такою є, наприклад, програма підтримки переселенців в Україні, що отримала значне фінансове підґрунтя саме завдяки співпраці України з Європейським Союзом.

Однією з найбільших регіональних інвестиційних програм, що сприяють розвитку економічного та соціального потенціалів у регіонах Європи, є інвестиційні та структурні фонди ЄС. Наповнення таких фондів здійснюють безпосередньо країни-члени Союзу, проте допускається також фінансування країнами-сусідами, зокрема за програмами територіального співробітництва та міжрегіональної фінансової допомоги. Серед інвестиційних та структурних фондів Європейського Союзу варто виокремити: Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртування, Європейський соціальний фонд та Європейський фонд морського та рибного господарства, а також Європейський сільськогосподарський фонд [1].

Для більшості регіонів Європи функціонування таких фондів є необхідними додатковими інвестиціями у часи, коли певний сектор держави потребує значних структурних реформ. І хоча таку допомогу може отримати доволі велика кількість держав, основні цілі фондів все ж концентруються на зменшенні економічної нерівності серед країн Європи.

Однак варто зазначити, що інвестиційні та структурні фонди ЄС ніяк не можна вважати заміною регіональної та місцевої інвестиційної політики, адже вони впроваджені та функціонують задля практичної реалізації необхідних реформ у регіонах Європи, перш за все шляхом сумісного фінансування. Тобто відшкодування фондами Європейського Союзу витрат на певні проекти відбувається в процесі їх реалізації, а не за умов попереднього надання коштів, і задля позитивного результату розгляду заявки на отримання фінансової підтримки з фондів ЄС держава має забезпечити надання достатньої кількості коштів з інших джерел – таких, як національні, регіональні чи місцеві органи влади, або ж, як варіант, – залучити приватний сектор.

Ще один аспект дослідження – така програма фінансової допомоги, як територіальна співпраця. Цей вид допомоги Європейського Союзу варто розглядати як безальтернативну можливість отримання доступу до нових ідей, інноваційних підходів та навичок, що базуються на європейських стандартах. Впровадження та поширення зазначеної співпраці пояснюється переліком переваг, таких, як сприяння вивченню політик різних за рівнем розвитку країн, обмін знаннями,

досвідом, теоретичними та практичними напрацюваннями між структурними підрозділами місцевого та регіонального рівнів, а також впровадження спільних проєктів, спрямованих на кооперацію, вирішення суспільно значущих проблем, вдосконалення механізмів проведення соціальної політики серед населення, запровадження якісно нових підходів, внаслідок чого відбувається реформування таких сфер, як охорона здоров'я, спорт, освіта, транспорт, економіка, енергетика тощо.

Аналізуючи безпосередньо такий вид співпраці, зупинимося на трьох його напрямках:

- **Транскордонне співробітництво (Interreg A).** Здійснюється з метою поліпшення становища на ринку праці, вирішення проблеми постачання продуктів життєдіяльності у проблемні регіони. Такий вид співробітництва доступний не лише державам, що є членами Європейського Союзу, а й тим, хто до цього прагне, адже таке співробітництво є одним з напрямів діяльності Фонду допомоги країнам перед набуттям членства у ЄС.
- **Транснаціональне співробітництво (Interreg B).** Співробітництво, що передбачає інтегрування розвитку, досягнень, інновацій та кращих практик між країнами, що бажають отримати членство в ЄС.
- **Міжрегіональне співробітництво (Interreg C),** що має на меті обмін знаннями, досвідом, та особливостями організації діяльності, серед таких спільні проєкти та амбіційні пропозиції змін в інфраструктурі міського та регіонального масштабів. Учасниками такого співробітництва можуть бути винятково країни-члени ЄС та кілька країн Європи, що отримали погодження Союзу на співпрацю в зазначених напрямках.

У загальному вигляді стратегічна мета такої співпраці полягає у поліпшенні територіального, економічного та соціального процесу євроінтеграції, зокрема шляхом фінансування впровадження та реалізації подібних програм. Серед реальних перспектив безпосередньо для України можна виокремити програми Interreg A та Interreg B, що можуть сприяти подальшій плідній кооперації.

Фінансове сприяння європейській інтеграції та реформуванню може здійснюватися Європейським Союзом як на поворотній, так і на безповоротній основі. Поворотна фінансова допомога вважається позикою, а безповоротна, власне, не передбачає її повернення. Таке тлумачення є важливим, адже макрофінансова допомога від ЄС подається чомусь у суспільстві як грант, а не як кредит, яким макрофінансова допомога є. Однією з основних програм, у рамках якої надається допомога ЄС, став Європейський інструмент сусідства, що охоплює 16 країн – сусідів ЄС, із загальним фондом близько 15 мільярдів євро.

Проаналізувавши надану Європейським Союзом фінансову допомогу Україні протягом 2014-2021 років, можна виокремити характерні сфери, що отримали таке додаткове фінансування:

- стратегічний розвиток країни загалом шляхом макрофінансових інвестицій в економіку;
- розвиток національного механізму координації донорів, їх імплементація в міжнародне правове поле;
- сприяння становленню тривалої економічної стійкості шляхом фінансування сфери внутрішньодержавних інвестицій та торгівлі;
- сфери транспорту та національної енергетики;
- просування процесу лібералізації візового режиму, фінансування процесу цифрової трансформації в країні;
- програми академічної мобільності та академічної співпраці, обмін досвідом та кращими практиками ЄС шляхом обміну студентами між вишами України та Європи;
- сфери належного державного управління, дотримання та поширення принципів верховенства права, боротьба з корупцією та злочинністю загалом.

Зокрема у 2017 році Європейською Комісією було затверджено імплементований акт допомоги Україні на 2018-2020 роки, в якому було визначено 4 стратегічні сектори, які, до слова, реально отримали необхідне фінансування:

- економічний розвиток та розвиток можливостей ринку;
- зміцнення інституцій та належного управління;
- мобільність та контакти між людьми;
- покращення транспортного сполучення, захист навколишнього середовища та запобігання зміні клімату [2].

Здійснений аналіз доводить, що більшість програм фінансової допомоги є вагомими та беззаперечно сприяють регіональному розвитку країн Європи, в тому числі завдяки структурним та інвестиційним фондам ЄС, а також програмам територіального співробітництва (Interreg), які сприяють поліпшенню економічного стану не лише країн-членів ЄС, а й сусідніх держав, яким така допомога є необхідною, що також сприяє впровадженню інновацій в аспекті транскордонної кооперації.

Реальний стан, особливості і стратегії отримання фінансової допомоги Україною в аспекті формування національних економічних перспектив. Аналізуючи процес євроінтеграції в Україні, що полягає у проведенні якісного реформування ключових сфер життя та наближенні їх до європейських стандартів, доцільним варто вважати умовивід про те, що проведення фондами Європейського Союзу регіональної економічної співпраці, зокрема шляхом фінансування, надають Україні можливість здійснення якісних реформ у кооперації з європейськими партнерами.

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерством було підписано програму щодо виділення фінансової допомоги економіці України розміром 272,5 млн євро, з яких:

- 104 млн євро буде спрямовано на поліпшення стану енергоефективності;
- 58 млн євро використають у впровадженні нових реформ у сфері професійно-технічної освіти в Україні;
- 55,5 млн євро спрямують безпосередньо на підтримку державного управління фінансами;
- 37 млн євро залучать на виконання Україною Угоди про асоціацію та ПВЗВТ;
- на решту 18 млн євро здійснять фінансування короткострокового професійного стажування українців у країнах-членах ЄС.

З позитивних наслідків такої допомоги для України варто виокремити:

- фінансова допомога секторам держави, які цього потребують, беззаперечно сприяє розвитку країни як в цілому, так і локально, в регіонах;

- впровадження європейських стандартів, що здійснюється відповідно до договорів про таку допомогу, сприяє ефективнішому здійсненню звичної діяльності певних секторів завдяки практичній реалізації інноваційних європейських підходів та моделей;

- результат для України, який, власне, ЄС і вбачає при проведенні таких заходів з допомоги – забезпечення стабільного та демократичного майбутнього країн-сусідів і країн – союзників;

- шляхом здійснення такого фінансування Європейським Союзом надається реальна допомога нашій державі в реалізації реформ, зазначених в Угоді про асоціацію, що полягає зокрема в: плануванні реформ, здійсненні ефективного управління і вдосконалення процесу поширення в демократичній державі принципу верховенства права; у здійсненні економічного управління і реалізації галузевої політики, в тому числі в сільському господарстві, енергетиці, інфраструктурі, охороні здоров'я, на ринку праці й у сфері освіти [4].

Проте у такої допомоги є також і мінуси, про які необхідно пам'ятати:

- риторика посадовців про здобутки в аспекті надання додаткового фінансування із зовнішніх джерел звучить так, ніби така допомога надається на безповоротній основі, однак 90% отриманих коштів надали Україні саме на поворотній основі, і в перспективі вони мають бути повернені;

- низька ефективність освоєння отриманих коштів. Однією з причин цього є те, що в Україні досить важко реалізувати деякі реформи, адже довгий час центральні сектори держави функціонували якісно іншим чином, у зв'язку з чим усьому сектору необхідно ґрунтовно прояснити сенс та необхідність впровадження таких змін. Поки що ефективність такої допомоги в практичній площині ледь помітна;

- стабільність фінансових потоків такої допомоги. Іноді планування розподілення коштів, передбачених договорами та Угодою з ЄС, передбачають збільшення фінансування, аніж виділена державним бюджетом і отримана від наших партнерів, у зв'язку з чим виникає необхідність додаткового траншу допомоги,

однак така допомога надається не на постійній основі і передбачає наявність результату і звітності за використання вже наданих коштів, не кажучи вже про необхідність їх повернення.

Висновки. Викладене вище дозволяє зробити такі висновки:

1) в Україні існують досить складні політичні та економічні обставини, які зумовлені безліччю факторів, внаслідок чого країна залишається далеко не найбільшим реципієнтом фінансової допомоги з боку ЄС. Серед джерел отримання додаткового фінансування якісних змін у нашій державі переважають структурні та інвестиційні фонди ЄС. Україна отримала можливості такого фінансування внаслідок реалізації програми територіального співробітництва (Interreg), програм фінансової допомоги країнам ЄЕП, а також допомоги країнам-кандидатам на вступ до ЄС;

2) існує гостра необхідність створення ефективної стратегії освоєння та вибірки кредитних коштів на діючі проєкти, в тому числі із впровадження конкретних профільних реформ, що сприяли б підвищенню рівня освоєння фінансових ресурсів на їх реалізацію Україною;

3) центральним нормативним актом співпраці України з ЄС залишається Угода про асоціацію, що передбачає виділення фінансової допомоги Україні відповідно до її потреб, галузевих спроможностей та прогресу у здійсненні реформ;

4) аналізуючи проведені дослідження, зазначимо найбільш привабливу форму надання фінансової допомоги для України, що зветься допомогою країнам-кандидатам на вступ до ЄС. А зважаючи на зазначену форму фінансової допомоги, українська сторона має право вже найближчим часом вимагати створення спеціального фінансового інструменту для підтримки нашої країни, за можливості спільно з країнами Західного та Східного партнерства, які підписали Угоду про асоціацію, безпосередньо щодо здійснення необхідних реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1303/2013 від 17 грудня 2013 року про встановлення спільних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_034-13#Text
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Київ 2019. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf
3. УГОДА про фінансування програми «Підтримка державного управління фінансами для України – EU4PFM» від 28.09.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-18#Text
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page#Text

REFERENCES

1. Rehlament Yevropeys'koho Parlamentu i Rady (YES) № 1303/2013 vid 17 hrudnya 2013 roku pro vstanovlennya spil'nykh polozhen' shchodo Yevropeys'koho fondu rehional'noho rozvytku [Regulation of the European Parliament and of the Council (EU) № 1303/2013 of 17 December 2013 establishing common provisions for the European Regional Development Fund]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_034-13#Text [in Ukrainian].
2. Zvit pro vykonannya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu ta Yevropeys'kym Soyuzom [Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union]. www.kmu.gov.ua. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf [in Ukrainian].
3. UHODA pro finansuvannya prohramy “Pidtrymka derzhavnoho upravlinnya finansamy dlya Ukrayiny – EU4PFM” vid 28.09.2018 [AGREEMENT on financing the program “Support to Public Financial Management for Ukraine – EU4PFM” dated September 28, 2018.] zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-18#Text [in Ukrainian].
4. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page#Text [in Ukrainian].